

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

1. Marmor effossum Christiana insculptum doctrina.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

LIBER IV.

HESAVRVM hic annus 1625. & Sinis, & toti per orbem Ecclesiæ aperit, ignorato ab ævo defossum, nunc se ortu beato proferentem; floruisse nimirum Christi nomen ante annos mille, toto Sinarum imperio, denis tunc Provinciis comprehenso, imperasse annis centum quinquaginta Reges Christianos, legemque Christianam vixisse, propagasse, ornasse superbis templorum basilicis, cultu, & honoribus Præsulum extulisse, tutatos deimam esse aduersus hostes quos primordiis Ecclesiæ natiuitatis Christus patitur obstare ad corroborandam suorum constantiam. Nec enim tunc summa res, penes vnum erat; Reges habebat beneficiarios Imperator, arbitros sui ac dominos, qui iura in populos pro libidine exercebant, horum subinde potentia, & perfidia abasi, Ecclesiæ hostes, solidis licet nixam fundamentis, quassarunt toties ve ipsas quoque sepelirent Sinensis Ecclesiæ ruinas, nec de iis restaret aliud, præter paucula illa, obscura, & arrosa quæ initio dedimus veritatis sacræ inditia, nullius aut anni aut seculi inditio certa. Quæ verò nunc prodimus haudquaquam Sinarum debentur chronico, hac parte mutilo ac planè muto; sed antiquissimo lapidi, monumenti insculpto partim Sinensibus partim Syris quem in Prouincia Scensiensis alta humo effossum hic annus aperuit. Est verò illa Prouincia, materno veluti nomine cæteris veneranda, quod eam primi fecerantur habitasse Sinarum fundatores, indeque innumeris nepotum familiis in Prouincias propagati, quas numero quindecim nunc implent. Id eò sit verisimilius quod ex India Sinas terra perentibus primi occurrant Scensiensis, vt qui Sifan versus, hoc est regnum Tibeti, & Calcatatis, longius porrigitur, & Maurorum, Persarum, ac Mogoris mercatoriarum caterarum, Scencium ad Septemtrionem appellant vniuersa, quæ murus decumanus Sinas adiungit à Tartaris. Sedem quoque ibidem multis sæculis Reges habuere in vrbe Sigano Prouinciæ Principe quæ suæ nunc etiam ostentat dignitatis antiquæ illustres notas, ædificia sumptuosa, & murum quo demptis suburbiis milliarium duodecim ambitu cingitur, tam magnifico, & tuto, vt iure aurei cognomentum sit nactus. Huc nostri dum parant Christi crucem inferre, annis saltem post ingressum in Sinas quadraginta quinque, Ceuce in oppido, leucis ferè Sigano decem, ædificij noui aperiebantur fundamenta; ad hæc fossores dum solum expediunt, in marmor incidunt, quod

I.
Marmor effossum Christiana insculptum doctrina.

quod purgatum & lotum, inscriptionem exhibuit, manus eximia characteribus insculptam partim Sinensibus, partim peregrinis; nec magnoperè aliud præter casum in hac inuentione lapidis obseruare, qui eius hæcenus meminere; sed in literis anni 1639. quas habemus ex Prouincia Scensiensis extat viri senis testimonium nobile, à P. Stephano Fabri Euangelico Heroe, tuguriolo excepti quod habebat inter tuorum deserta pendulum; narrauit illi senex multorum annorum consequenti notatum obseruatione, locum vbi defossa latebat marmorea tabula, fuisse semper à niue liberum, regionem omnem latè circum densèque occupante, hinc loco, thesauri (quem multum optabant indigenæ) suspecto, vel singularis cuiuspiam arcani, aggressos fodere, & tunc inuenisse lapideam laminam, nulli certè thesauro imparem. Curiosissimi antiquitatum Sinæ illarum pretium, annorum ex numero centies, iisque sua illa vt vocant suburbana musæa, quò doctius, hoc elegantius decorant; accurrit igitur oppidi Præfectus; legit quod poterat, & norat, ex quibus apud se nihil conficit, nisi arcanum quoddam ingens characteribus iis regi, esseque rem antiquitate venerandam, ab vsque scilicet vetusta Tami familia regia, & Chienciuni ductam. Erat marmor palmis quatuor latius, nouem longius non crassius medio, surgebat ex summo quadratum aliud, toto minus, quod sensum exhibet in acumen cruce intus insigne melitensi, nisi quod paulò circum ornatiore. Nouem sub ea characteres, terni tribus distincti ordinibus, totam occupabant quadrati aream; Maioris vero quadrati solum mille decem & octo habebat characteres, triginta vt Sinis vsus est, à summo ad imum diuisos versibus. Præter hos Sinarum characteres; limbo tabulæ inerant Syriaci veteres, sed ignoti, quin ne linguæ quidem certæ. Edita Præfectus reuerentia vetustati, annorum quinquaginta, & octingentorum, occultis fœtæ mysteriis, Taoistorum in templum quoddam, tabulam transtulit, vno ad urbem Siganum milliari, basique alio sub conopio imposuit, alteramque illi è regione pariter erexit vbi eius inuentionem, prope Ceucen ditionis suæ oppidum profecurus est elegantis Stylo. Iam Ceuce, ac Sigan vniuersa in explicatione aut determinatione obscurissimæ scripturæ Literatorum ingenia fregerat, cum vnus ex media illorum classe qui Chingin dicuntur Pechini olim Ricci amicus, animaduertit quædam illic agi quæ de Christi fide ex eo audiverat, ingentique mox folio, ductis vt solent è petra typis, inscriptionis integræ exemplum edidit, albo characterè nigra in area expresso; quod statim transmisit ad Doctorem Leonem à quo gestæ rei narrationem habemus fidissimam, & exempli eiusdem minora ectypa communibus studiis cum Doctore Paulo absque numero cusa sunt, adiunctis proemiis, & necessario facularum quarundam ad ea intelligenda præliis, quibus item me vt nonnunquam oportebit. Ne per cæcæ noctem Sinensis contextus verbatim vt licuit conuersi palpando gradiar. Interpretationes habeo penes me octo; omnes quoad summam, auctorum

petiti,

peritia, easdem; singulas, ex ancipitibus characterum quorundam acceptionibus in nonnullis diuersas; hanc verò extra illas octo, utcumque lectori, grata vel secus ventura sit visum est hic integram ponere. Si prius monuero, vbicunque occurrit vox Acin, Iudæam intelligi. Illustres, & legem doctrinamque illustrem; Christianos esse legemque Christianam. Sinarum Reges quos nominat (omnes de Tami familia). Mandarinum item & literarum & armorum, iisdem nominibus, eademque tum successuum tum annorum serie refertur ab antiquis Sinarum Historicis ex quibus colligas Christianismi, quem lapis memorat, in Sinas introitum ad annum Christi 636. pertinere; hoc vero illius maritimum monumentum fuisse anno 782. positum, nisi forte quid tribui deceat Doctori Leoni, suis saltem in rebus eruditissimo, qui annorum numerum utrumque duobus quinquenniis anteuertit. Nouem itaque literarum quæ summam operis intra quadratam coronidem indicabant hæc erat sententia; [Lapis in monumentum erectus propagatæ in Regno Sinarum legis Illustris ex Tacin;] (hoc est Christianæ ex Iudæa profectæ) inferioris quadrati titulus [hæc proponit Chincin ex Tacin Sacerdos, & dicit;] fusa inde hoc sensu narratio.

[Incomprehensibilis, & sempiternus; semper immobilis, & semper verus, cuius retexendo quod fluxit, non inuenitur principium; profundissimus, & purissimus spiritus; cuius, futura pertexendo non inuenitur finis, nihilum accepit, creauitque ex ipso vniuersa, & perfectè sanctus, formauit ad laudem suam sanctos. Hæc est diuina Essentia, ex vna substantia in tribus perfectissima, & originis experti Dominus noster Olooya (opinor Eloha) partes mundi quatuor in Crucem diuisit; commouit Chaos; duas condidit virtutes seu principia, (materiam, & formam) correxit obscurum aërem, cælum apparuit, & terra; iniere Sol & Luna gyros suos, & suas diem, & noctium vires. Sic absolutis omnibus, postremò primum hominem condidit, intelligentia, naturæ bonitate, & tranquilla intra se concordia præditum. Atque hic abyssi iactationes conlittere. Tranquilla erat hominis natura, & in affectus quorum erat capax, mala cupido nihil poterat. Suos ei laqueos tendit Suran (hoc est Satan) & in eos induxit miserum, scedauit itaque suæ innocentiae candorem, abruptit concordiam, qua secum ipse intima gaudebat; recessit à magna, facili, recta, & securâ naturæ leges; orta sunt sectarum capita trecenta sexaginta quinque. Certatim eæ sequaces ambire, iura illis dictare, illos adsciscere, omnes simul orbem vniuersum suis laqueis irretire. Alij creatis quæ pro libidine legerant, diuinos honores tribuere; defossi alijs in vacuo plurimi, duo inter extrema quiescebant, (se nempe de nihilo extitisse, & redituros in nihilum, quod est vulgare inter Orientales illos dogma) attenti alij fatorum decretis (seu propitiandæ potiùs fortunæ) sacrificabant, eaque inuocabant. Adhibebant quidam omnem industriam, in virtutibus simulandis ad fallendos ea specie incautos, sic

Q. o. o.

Hoc est plurima, quæ anni diebus indicantur.